

govanju revolucionarnih tradicija, neminovno se postavlja pitanje o realizaciji jednog prostornog plana koji bi morao sačuvati prirodu i izvorni ambijent.

Prijevod s makedonskog jezika:
prof. Jevgenij Boroša

ABSTRACT

The memorial museum complex „Gorno Vranovci“

K. Korobar

In 1984, the 40th anniversary of important events that took place in the village of Gorno Vranovci, it was decided that a Memorial Museum Complex was to be founded and housed in the buildings used by the Central Committee of the Macedonian Communist Party, the Presidium of the Antifascist League of the National Liberation of Macedonia, the Headquarters of the National Liberation Army, the Partisan Printing House and some other organizations.

Since the buildings were damaged they had to be completely rebuilt. The original outside and inside architectural structure was retained as well as its function. The concept of new functions and decorations was adapted to the historical meaning of the past events and their present social, political, cultural and educational roles. Landscape planning with the aim of preserving the original setting and natural environment should also be realized.

Muzej revolucije i socijalističke izgradnje u Sremskoj Mitrovici

Olivera Delić

Muzej Srema, Sremska Mitrovica

Prilježeno: 2. 10. 1986.

Muzej u Sremskoj Mitrovici nastao je svoj rad u novoj socijalističkoj Jugoslaviji novembra 1946. god., kao ustanova kompleksnog tipa sa više odeljenja. Do kraja 1952. god. Muzej je bio u funkciji grada, da bi od tada prerastao u Muzej Srema — jedina ustanova koja pokriva geografsko-istorijsko područje dela Autonomne Pokrajine Vojvodine. Danas se muzejski poslovi obavljaju u dve zgrade, gde su smeštena odeljenja sa specijalizovanim kadrovima.

Stara muzejska zgrada, koja je nastala krajem XVIII. veka, građanskog

je tipa (pripadala je plemićkoj porodici Bajić), i nalazi se u samom centru grada. Prostorije objekta namenjene su Arheološkom odeljenju sa izložbenim prostorom, zatim Centru za arheološka istraživanja i dokumentaciju Sirmiuma, Pedagoškoj službi, konzervatorsko-preparatorskoj i foto-radionici. U dvorištu je smešten Lapidarijum sa karakterističnim antičkim kamenim spomenicima.

Za našu temu interesantan je drugi objekt, koji je ranije pripadao Okružnom sudu, a kao muzejski prostor koristi se od 1982. godine. Ovde su smeštena odeljenja: za

lja, posvećen streljanim žrtvama u drugom svetskom ratu, arhitekta Bogdan Bogdanović dao je predlog da se u okviru kompleksa izgradi i nova muzejska zgrada. Nemogućnost obezbeđenja finansijskih sredstava uputila je na drugo rešenje, u potkrovlju postojećeg Muzeja stare zgrade porodice Bajić. Ali, kako se objekt nalazi u samom centru grada, nije se mogao naći odgovarajući plan za pristup i obezbeđenje izložbenog pa i pratećeg muzejskog prostora. Treći pokušaj projektanti su dali u vidu rekonstrukcije stare mitrovačke gimnazije, nastale u prošlom ve-

Zgrada bivšeg Okružnog suda u Sremskoj Mitrovici u kojoj je danas Muzej revolucije i socijalističke izgradnje

stariju istoriju, noviju istoriju i NOB-u, istoriju umetnosti i etnologiju tu se zatim obavljaju i administrativni poslovi. Ovakva organizacija rada ima privremeni karakter, jer je bivša zgrada Okružnog suda namenjena Muzeju revolucije i socijalističke izgradnje pri Muzeju Srema.

Težnja da se u Sremskoj Mitrovici izgradi ustanova koja će svestrano negovati i čuvati revolucionarne tekovine postojala je nekoliko decenija ranije. Sama ideja o realizaciji teško se sprovodila i često je nailazila na finansijske, organizacione, smeštajne ili neke druge probleme.

Kada je 1961. godine završen memorijalni kompleks Spomen-grob-

ku, da bi se konačno rešenje pro-našlo 1977. godine. Tada je pos-talo sasvim izvesno da će se Ok-ružni sud preseliti u novu pravo-sudnu zgradu.

Objekt Okružnog suda — prizem-nog tipa, namenjen za sedište bri-gade graničarskog puka — građen je krajem XVIII. veka. Tokom XIX. i na samom početku XX. veka zgrada je promenila prvobitni iz-gled i namenu, dograđen je jedan sprat i restaurisana je u stilu neo-klasicizma. Lokacija je u starom tkivu grada, u sklopu parkovskog prostora, asada u susedstvu os-tale gradske ustanove kulture: Ga-lerija, Pozorište, Biblioteka, Zavod za zaštitu spomenika kulture i Do-ma omladine.

Idejni projekt namensko-funkcionalne adaptacije zgrade Okružnog suda za potrebe Muzeja revolucije i socijalističke izgradnje načinio je doc. arh. Aleksandar Radojević, koji ima veliko iskustvo u poslovima te vrste. Celokupnu investicionu-tehničku dokumentaciju izradio je »Invest-biro«, preduzeće za projektovanje i inženjering iz Beograda.

Za potrebe Muzeja objekt će pretrpeti izmene, ali kako se on nalazi pod zaštitom kao spomenik kulture, sva rekonstrukcija prilagođiće se izgledu kakav je bio na početku ovog veka. Fasada, koja je danas dosta oštećena, moraće se celokupno sređivati prema ranijim uzorima, a enterijer zahteva prilagodavanje nekadašnjeg ambijenta sa potrebama stalne muzejske postavke.

Prema projektnom planu, prostor bi se iskoristio na ovaj način: muzejske službe bi zauzimale 319 m² ili 19,5% površine svih etaža, prostor za izlaganje (tj. stalnu postavku) 554 m² ili 34,5%, a prateći prostor (sala za povremene izložbe, sala za projekciju, holovi, komunikacije, sanitarije) 752 m² ili 46%.

Prizemlje zgrade Okružnog suda funkcionisaće prvenstveno za postavku stalne izložbe Muzeja revolucije sa prostorom za filmoteku, pedagošku službu, prodaju ulaznica i suveniru. Zatim, tu će se nalaziti objekt za obezbeđenje, telefonska centrala i portirnica. A ceo prvi sprat biće namenjen za depoe novije i najnovije istorije, biblioteku, salu za povremene muzejske postavke, administrativni deo i sanitarni čvor.

Osnovni zadaci budućeg Muzeja revolucije i socijalističke izgradnje biće sadržani u tendenciji da istakne značaj revolucionarnih kretanja, u idejno-vaspitnoj i naučnoj aktivnosti, kao i kulturno-prosvetnom i istraživačkom radu.

Do današnjih dana u Muzeju Srema sprovedeni su samo neki planovi oko rekonstrukcije i izrade plana postavke. Odvija se adaptacija prizemlja, uvedeno je centralno grejanje i sprovodi se naučno-sabirački rad sa stručnom obradom i konzervacijom muzealija. Materijal za izložbu svrstava se u dokumentacionu, fotografsku i predmetnu sistematsku zbirku. Izrađen je globalni idejno-tematski plan, a predviđena su proširenje stručnog kadra, učešće spoljnih sa-

radnika, umetnika i arhitekata iz drugih ustanova.

Stalna muzejska postavka prikaziće tri veoma zanimljiva istorijska razdoblja:

1. Radnički pokret i predrevolucionarni period (1881—1941);
2. Socijalistička revolucija u Sremu (1941—1945);
3. Obnova, izgradnja i borba za ostvarivanje samoupravnog socijalističkog društva (od 1946. do osamdesetih godina).

Najviše prostora izložbe bio bi posvećen narodnooslobodilačkom ratu i revoluciji na teritoriji Srema sa svim osnovnim karakteristikama, ali uz povezivanje sa opštim vojvođanskim i jugoslovenskim tokovima.

Osnovni princip, prilikom izrade detaljnog idejno-tematskog plana, biće tematski i hronološki. Međutim, ako bi se revolucija htela prikazati samo postojećim dokumentima, fotografijama i predmetima, ni približno se ne bi moglo dočarati vreme upornosti, revolucionarnog žara i žrvovanja našeg naroda.

Zato su stručnjaci Muzeja Srema veliko poverenje dali umetničkim i arhitektonskim rešenjima, koji moraju osavremeniti idejno-tematski plan, da bi se što markantnije i impresivnije dočarala posetiocima veličina događaja, duh i atmosfera revolucionarnih zbivanja u toku navedenih perioda. Umetnički doživljaj upotpuniće Hol heroja sa likovnim ostvarenjima umetnika sa sremskog područja, a planira se i odabir revolucionarnih pesama za muzičke efekte.

Prvobitni planovi oko pripreme objekata nekadašnjeg Okružnog suda za muzejsku svrhu datovani su do 1987. godine. Međutim, kako se veoma teško iznalaze finansijska sredstva, najverovatnije da će se okončanje građevinskih poslova, a zatim i radova oko prezentacije, planirati u naredni srednjoročni plan. Kako se Muzej nalazi uz gradski park, zelena površina iskoristiće se za postavku muzejskih ekspozata i spomenika u slobodnom prostoru, a time će se konačno uobličiti ovaj deo grada.

ABSTRACT

The Museum of the Revolution and Socialist Reconstruction in Sremska Mitrovica

O. Delić

The Museum of the Revolution and Socialist Reconstruction in Sremska Mitrovica will be set up in the former building of the District Court, which is being adapted for that purpose. The permanent display is to be divided by theme into three periods: treating the labour movement and the period before the revolution (1881—1941), the socialist revolution in Srem (1941—1945), and the period of reconstruction and development of a self-managing socialist society (1946—1980).

Since the Museum is situated next to the city park the open area will be used to display museum exhibits and monuments, which will give this part of the town a new characteristic.

Muzej štampe NOP-a Vojvodine

Nada Bošković

Muzej socijalističke revolucije Vojvodine, Novi Sad

Priljeno: 2. 10. 1986.

Otvoren je 19. novembra 1981. godine u kući Čire Šovljanskog (Ul. Vojislava Ilića 15), gde se 15. novembra 1942. pojavio prvi broj »Slobodne Vojvodine«, organ Pokrajinskog narodnooslobodilačkog odbora za Vojvodinu, pod uredništvom Svetozara Markovića Toze i Branka Bajića.

Kroz replike, kopije, reprodukcije i likovne priloge (oko 400 ekspozata) pruža se gledaocu mogućnost da u hronološkom nizu i na jednom mestu dobije vizuelan pregled vojvodanske štampe, čiji svaki list i napis, bezmalo, pruža jednu retku senzaciju ne nekom bizarnošću, već svojim dubokim hroničarskim rezom, i odaje poštu ljudima koji su u ratnom košmaru smogli snage i sredstava da povedu jednu smelu i organizovanu borbu — jednu pravu ofanzivu sa municijom od hartije, za neprijatelja ništa manje ubitačnu od olova i baruta.

Prihativši sugestiju opštinskog SUBNOR-a da to bude spomenik štampi NOP-a Vojvodine, s obzirom da ta štampa ima svoje neposredne korene u revolucionarnoj štampi iz razdoblja između dva svetska rata — u formi kolaža, u uvo-